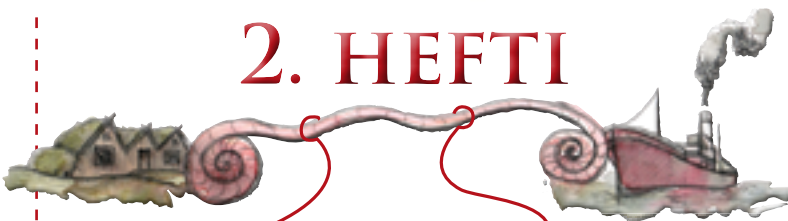

SÖGUEYJAN

2. HEFTI

1520

–

1900

KENNSLULEIÐBEININGAR

Til kennara

UM NEMENDABÓK

Sögueyjan 2. hefti er margnota nemendabók sem fjallar um lokaskeið miðalda og fyrstu aldir nýaldar í sögu Íslands. Bókin er ætluð til kennslu á mið- og unglingastigi grunnskóla og er hún hluti af þriggja binda ritröð um sögu Íslands. Fyrsta heftið kom út árið 2009 og fjallaði það um sögu Íslands frá 870–1520. Þriðja heftið kemur til með að fjalla um 20. öldina í sögu Íslands.

Meginmarkmið bókarinnar er að varpa ljósi á íslenskt samfélag frá lokum miðalda til aldamótanna 1900. Frásögnin byggst á tveimur ólíkum forsendum sem þó skarast að miklu leyti.

- Annars vegar er gerð grein fyrir þróun íslensks samfélags í rétttri tímaröð.
- Hins vegar eru tilteknir þættir samfélagsins teknir fyrir og útskýrðir. Bókin er því að mestu í rétttri tímaröð en tímabil hvers kafla markast þó mjög af viðfangsefninu.

Í bókinni er leitast við að draga upp megineinkenni og átakalínur í samfélaginu á hverjum tíma fyrir sig. Efnið er fléttað saman með þeim hætti að nemendur fái tilfinningu fyrir framvindu sögunnar um leið og þeir átti sig á samhengi tiltekinna samfélagsþátta. Aðalatriðið er að veita skýra innsýn í samfélag þar sem nemendur geta áttað sig á lífsskilyrðum almennings og ólíku hlutskipti landsmanna varðandi auð og völd. Einstakir atburðir, ártöl og mannanöfn, skipta því tiltölulega litlu máli einir og sér. Hér er sú leið valin að skilgreina einstaka þætti sögunnar og tengja þá við samfélagslega þróun.

Áhersla er lögð á að setja söguna í erlent samhengi eftir því sem við á. Ísland hefur alltaf tengst Evrópu nánum böndum og því er nauðsynlegt að gera grein fyrir þeim áhrifum sem þaðan bárust. Mikilvægt er að nemendur átti sig á að hvaða leyti Íslendingar áttu samleið með Evrópubúum og hvaða lönd landsmenn áttu mest samskipti við.

Í bókinni er gerður greinarmunur á sjálfstæði landsins annars vegar og landsmanna hins vegar. Sjálfstæði landsins gagnvart erlendu valdi og frelsi einstaklingsins innanlands er einn af rauðum þráðum bókarinnar. Nemendur þurfa að átta sig á því að þrátt fyrir að Íslendingar væru þegnar Danakonungs hélt landið að verulegu leyti sjálfstæði sínu. Innanlands voru völdin hins vegar að langmestu leyti í höndum innlendra höfðingja sem takmörkuðu mjög athafnafrelsi almennings.

Nemendur þurfa að þekkja helstu atburði sögunnar og geta sett þá í samhengi við samfélagið á hverjum tíma. Einnig er nauðsynlegt að nemendur temji sér gagnrýna hugsun og sjálfstæðar skoðanir. Reynt er að tvinna þessa þætti saman í námsbókinni og kennsluleiðbeiningunum.

Kaflar bókarinnar eru byggðir upp með eftirfarandi hætti:

- Í upphafi eru nokkrar meginspurningar settar fram sem víkja að efni kaflans. Þar næst er farið nokkrum orðum um innihald kaflans. Hvort tveggja er gert til að vekja forvitni nemenda og veita þeim skýrar hugmyndir um efni kaflans.
- Þá kemur kveikja í formi stuttrar sviðsettrar frásagnar þar sem meginefni kaflans er sett fram myndrænt. Með því móti er leitast við að glæða áhuga og skilning nemenda enn frekar.
- Þá fyrst kemur að meginfrásögninni þar sem fjallað er um efni kaflans í tímaröð.
- Í lok kaflans er að finna nokkrar spurningar sem nemendur geta glímt við.

UM KENNSLULEIÐBEINGAR

1. Almennar upplýsingar

Kennsluleiðbeiningarnar skiptast í tvo meginþætti – annars vegar almennar upplýsingar undir liðnum „Til kennara“ og hins vegar leiðarvísir fyrir einstaka kafla námsbókarinnar. Þær hafa það hlutverk að varpa ljósi á meginþætti námsbókarinnar og benda á leiðir til að nýta hana til kennslu og náms. Í þeim texta sem hér kemur fram (Til kennara) er að finna upplýsingar sem eiga við bókina í heild sinni. Þar er greint frá helstu markmiðum bókar og kennsluleiðbeininga auk þess sem fjallað er um kennsluaðferðir og námsmat. Þar næst er að finna upplýsingar um vettvangsferðir og krækjur sem tengjast efni bókarinnar. Að lokum er boðið upp á eyðublöð fyrir foreldra- og kennaramat.

2. Leiðarvísir um kafla bókarinnar

Flestir valkostir innihalda upplýsingar sem eiga sérstaklega við hvern kafla fyrir sig. Þar er að finna helstu markmið kaflans og hugmyndir að umræðuspurningum sem eiga að fá nemendur til að skoða hug sinn og beita ímyndunaraflinu áður en texti námsbókarinnar er lesinn.

Einnig er að finna verkefnablöð með spurningum sem hægt er að prenta út fyrir nemendur. Með spurningunum er markmiðið að hvetja nemendur til að kynna sér námsefnið, velta fyrir sér meginatriðum þess og byggja upp söguþekkingu sína. Svör við verkefnunum er einnig að finna á vef bókarinnar.

Þá má finna hugmyndir að fjölbreyttum verkefnum og útfærslum á efni kaflans. Þar er um að ræða ritunar-, myndmennta-, korta-, tímaás- og leiklistarverkefni sem reyna jafnt á sjálfstæða hugsun og fjölbreytilega framsetningu. Þau verkefni gefa kennurum gott tækifæri til samstarfs í nafni samþættingar námsgreina. Þar má sérstaklega nefna kennara í samfélagsfræði, íslensku og myndmennt.

Sú leið hefur verið valin að hafa verkefnið frekar fleiri en færri enda ekki nauðsynlegt að láta nemendur vinna þau öll. Markmiðið er að kennarinn hafi sem mest val auk þess sem hann getur betur miðað við getu og þarfir hvers nemanda. Þá ætti að vera auðveldara að tryggja að allir nemendur hafi næg verkefni.

Hugmyndir um námsmat byggjast á sömu hugmyndafræði og kaflaverkefnum. Áhersla er lögð á fjölbreytilegt og reglulegt námsmat sem endurspeglar þá fjölbreytni sem kemur fram í verkefnum sem finna má á þessari vefsíðu.

KENNSLUAÐFERÐIR

Mikilvægt er að bjóða nemendum upp á margvíslegar leiðir til að vinna með efni bókarinnar. Í krækjunum fyrir einstaka kafla eru hugmyndir að spurningum og verkefnum þar sem ólíkum nálgunum er beitt. Gert er ráð fyrir að kennarar finni sína eigin aðferð við að koma efninu til skila enda eru leiðbeiningarnar fyrst og fremst safn hugmynda. Kennarar hafa þann kost að velja úr því sem þar er, eftir því sem við á, fyrir bekk eða einstaka nemendur. Með því er reynt að koma til móts við ólíkar þarfir nemenda.

Mælt er með því að kennarar ræði efni kaflans ásamt nemendum áður en þeir vinna með hann. Kennari getur valið milli þess að fara munnlega yfir spurningarnar eða að skrifa hugmyndir sem koma frá nemendum á töflu. Það er auðvitað ekki nauðsynlegt að fara yfir allar spurningarnar en aðalatriðið er að virkja nemendur og fá þá til að velja fyrir sér viðfangsefni kaflans áður en þeir kynna sér efni hans.

Spurningar í lok hvers kafla og vinnublöðin byggjast á lestri nemenda. Það er auðvitað engin nauðsyn að láta nemendur svara þeim öllum – slíkt verður kennari að meta hverju sinni. Þá getur kennari valið um að láta nemendur svara þeim hver fyrir sig eða fleiri saman.

Ritunarverkefnum geta jafnt verið heima- eða tímavinna nemenda. Hægt er að velja á milli þess að láta nemendur vinna þau hver fyrir sig eða fleiri saman. Það er til dæmis vel til fallið að láta nemendur setja saman fréttir úr efni kaflans í pörum eða í hópum.

Myndmenntaverkefnum eru tilvalin hópverkefni – sérstaklega þegar um veggspjaldagerð er að ræða. Nemendur geta skipt með sér verkum. Þá er ekkert því til fyrirstöðu að útvíkka teikniverkefnum – til dæmis með ritun eða fleiri spurningum.

Korta- og tímaásverkefnum geta jafnt verið heima- sem tímaverkefni. Ekki er úr vegi að láta nemendur vinna upp úr fleiri heimildum en námsbókinni. Jafnt getur verið um einstaklings- sem hópverkefni að ræða.

Þegar hópverkefni eru unnin er mikilvægt að kennari setji nemendum skýrar leikreglur svo þeir viti nákvæmlega til hvers er ætlast af þeim. Ágæt regla er að setja hópnum gátlista sem þeir þurfa að vinna sig eftir. Þá er einnig gott að hóparnir skipuleggi sig þannig að ábyrgð hvers nemanda sé ljós. Gott er að hafa eftirtalda þætti í huga þegar gátlisti er settur saman:

1. hvaða heimildir nemendur eiga að kynna sér
2. úr hvaða spurningum nemendur þurfa að leysa
3. hvernig þeir eiga að setja efnið fram
4. hvernig þeir eiga að skipta með sér verkum
5. hvernig þeir eiga að kynna verkefnið

NÁMSMAT

Miklu skiptir að námsmat sé fjölbreytilegt og endurspegli sem best færni nemenda á ólíkum sviðum. Þannig má í senn ýta undir fjölhæfni og virða ólíkar þarfir nemenda.

Með því að nýta þau fjölbreyttu verkefni sem finna má fyrir hvern kafla bókarinnar er tryggt að nemendur nálgast efnið frá mörgum sjónarhornum. Jafnframt er þess gætt að þeir fái tækifæri til að tjá hug sinn og þekkingu á mismunandi vegu.

Gott er að leggja reglulega mat á vinnu nemenda. Það hvetur nemendur til dáða og veitir mikilvægar upplýsingar um framvindu námsins. Þá ættu nemandi og kennari að átta sig sem best á námsstöðunni og þar með vera í stakk búnir til að haga námi og kennslu eftir þörfum hverju sinni.

Nauðsynlegt er að ákveða fyrir fram hvernig standa skuli að námsmati fyrir veturinn. Kennarar þurfa að koma sér upp skýru matskerfi og gera nemendum grein fyrir því í upphafi skólaárs. Mikilvægt er að skrá frammistöðu nemenda með reglubundnum hætti þegar símat fer fram.

Kennarar geta valið að byggja námsmatið á markmiðum og verkefnum bókarinnar. Þá er auðvitað ekkert því til fyrirstöðu að kennarar að setji fram eigin markmið.

Einnig er gott að láta nemendur meta eigin frammistöðu. Það styrkir oft ábyrgðarkennd þeirra og leiðir til aukinnar vinnusemi. Þegar nemandi veltir eigin getu og frammistöðu fyrir sér fær hann tækifæri til að veita og meta sínar sterku og veiku hliðar.

Í hópstarfi má láta nemendur meta frammistöðu samnemenda sinna. Með því að afhenda nemendum matsblað í upphafi samstarfs má frekar búast við að meðlimir hópsins leggi sig fram.

Þegar kennari metur stærri verkefni nemenda, hvort sem um einstaklings- eða hópverkefni er að ræða, er sjálfsagt að taka tillit til sem flestra þátta. Leggja má mat á traustleika upplýsinga, framsetningu efnis, útlit og frágang og kynningu. Þá ber einnig að hafa í huga mat á vinnu einstakra nemenda annars vegar og hins vegar hópsins í heild.

HUGMYNDABANKI – HVERNIG ER HÆGT AÐ VINNA MEÐ EFNID?

Ritun

- Minningargrein – nemendur skrifa minningargrein um einhverja persónu.
- Æsifrétt – nemendur skrifa frétt af völdum atburði.
- Skrifa á pappír sem búið er að væta með tei (þurfa að vera vandvirk og passa upp á að rífa ekki blöðin). Kynnast því að hafa ekki mikið á milli handanna. Skrifa með fjaðurpennum og bleki.

Upplýsingatækni

- Nemendur semja frétt um atburð og taka hana upp á myndband (video frétt / taka upp og vinna með í upplýsingatækni, samþætting).
- Vefleiðangur – sjá dæmi <http://www.ismennt.is/not/gylfig/anna.html>.
- Hot potatoe er safn nokkurra forrita sem notuð eru til að búa til krossapróf, eyðufyllingaverkefni, krossgátur o.þ.h. (<http://hotpot.uvic.ca/>)
- Power point – örkennsla, samvinnunám. Nemendur fá eina til tvær opnur af handahófi úr bókinni og eiga að draga saman aðalatriðin á 2–3 glærur (Powerpoint). Vinnan ásamt örkynningu fyrir bekkinn á að taka um 80 mín.
- Publisher – búa til bækling (kynning á e-i persónu, t.d höfðingja sbr. frambjóðendum í dag) plaköt, boðskort (t.d. á blót eða á þing).
- Myndvinnsla – stafrænar myndir (sjá útikennsla).
- Stuttmyndir – (movie maker – imovie) – nemendur þurfa að búa til sitt eigið handrit.
- Hreyfimyndir (animation – istop) – hóp er úthlutað efni eða kafla úr bókinni. Nemendur þurfa að búa til sitt eigið handrit að hreyfimyndinni.
- Comic life (myndasaga í Mac) – nemendur taka stafrænar myndir og búa til myndasögu.

Útikennsla

- Nemendur fá úthlutað eða velja sér atburð úr bókinni. Þeir fá myndavél og þurfa að fara í nærumhverfi skólans og leika atburðinn og taka myndir um leið. Myndirnar er hægt að prenta beint út og líma á plakát, þar sem útlitið á því er miðað að einhverju leyti við myndasögur/teiknimyndasögur. Einnig er hægt að vinna myndirnar meira í Photoshop eða á Mac-tölvur en það fer eftir tíma og þekkingu kennara/nemenda.
- Útielldhús – baka brauð yfir eldi, sjóða súpu, búa til smjör (e.t.v. heimilisfræði).

Leikræn tjáning

- Setja sig í spor annarra – hvernig líður fólki t.d. eftir að það hefur drepit einhvern eða misst stóran hluta af skyldmönnum vegna veikinda.

- Uppstilling/stillimynd – vera t.d. fjölskylda og taka myndir. Dæmi fyrir og eftir móðuharðindin.
- Setja á svið og setja sig í spor vissra persóna. Hvernig líður t.d. fólki sem hefur misst stóran hluta af skyldfólki sínu vegna veikinda? Hvernig var að vera vinnuhjú og geta aldrei eignast neitt? Purfa að semja handrit.
- Dans – skemmtanir/leikar – þjóðdansar – tónlist – rímur og kvæði. Nemendur fá ljóðasöfn til þess að skoða og purfa að semja eigin rímur og/eða kvæði. Nemendur fá að hlusta á tónlist sem tengist efninu.

Heimildavinna/upplýsingatækni

- Efnisöflun á neti og bókasafni. Bókin er knöpp og því er nauðsynlegt að afla meiri upplýsinga um vissa efnispætti. Nýta tækifærið og minna nemendur á gildi þess að velja heimildir af kostgæfni og að nauðsynlegt sé að minnast á allar heimildir í heimildaskrá.

Sérfræðihópar

Nemendum er skipt í hópa og þeir fá visst tímabil, atburð, persónu eða annað til að kynna sér og fjalla um fyrir bekkinn og/eða foreldra. Nemendur þurfa að safna heimildum, vinna texta í fyrirlestur og setja upp Powerpoint-kynningu. Hægt er að nota margvíslegt mat til að meta vinnuna, s.s. sjálfsmat, jafningjamat, foreldramat og kennaramat.

Kynningar

- Böðvar Guðmundsson – fjalla um vesturferðirnar
- Þjóðdansafélagið
- Kvæðamannafélagið lðunn

Viðbótarefni

(N) vísar til þess að viðkomandi titill fæst hjá Námsgagnastofnun

Bækur

Ein grjóthrúga í hafinu (N)
Í fullorðinna tölu (N)
Jón Sigurðsson og hugmyndir 19. aldar (N)
Lífið fyrr og nú – stutt Íslandssaga (N)
Merkir sögustaðir – Hólar (N)
Merkir sögustaðir – Skálholt (N)
Merkir sögustaðir – Þingvellir (N)
Vesturfarar (N)

Hljóðbækur

Í fullorðinna tölu (N)
Ein grjóthrúga í hafinu (N)
Jón Sigurðsson og hugmyndir 19. aldar (N)
Lífið fyrr og nú – stutt Íslandssaga (N)

Kvikmyndir

Saga Íslands (ókeypis niðurhal – N)

Tyrkjaránið 1–3 (ókeypis niðurhal – N)

Vettvangsferðir – söfn og sögustaðir

Árbæjarsafn – Reykjavík

Burstafell – Vopnafirði

Búvélasafnið – Hvanneyri

Byggðasöfn víða um land

Fransmenn á Íslandi – Fáskrúðsfirði

Galdrasýningin – Hólmavík

Glaumbær – Skagafirði

Grenjaðarstaður – Aðaldal

Heimilisiðnaðarsafnið – Blönduósi

Hólar í Hjaltadal – Skagafirði

Kaupfélagssafnið – Hvolsvelli

Keldur – Rangárvöllum

Minjasafn Egils Ólafssonar – Hnjóti

Minjasafnið Ósvör – Bolungarvík

Nesstofa – Seltjarnarnesi

Nonnahús – Akureyri

Safn Jóns Sigurðssonar – Hrafnseyri

Safnasvæðið – Akranesi

Saltfisksetur Íslands – Grindavík

Sauðfjársetrið á Ströndum – Sævangi

Sjómannagarðurinn Útnesi – Hellissandi

Skálholt – Biskupstungum

Stofnun Árna Magnússonar – Reykjavík

Sænaútasel – Jökuldalsheiði

Tækniminjasafn Austurlands – Seyðisfirði

Vesturfarasetrið – Hofsósi

Víðimýrarkirkja – Skagafirði

Þingvellir

Þjóðmenningarhúsið – Reykjavík

Þjóðminjasafn Íslands – Reykjavík

Þuríðarbúð – Stokkseyri

KRÆKJUR

Árbæjarsafn
Árnastofnun
Forn Íslandskort
Galdrasýningin – Hólmavík
Heimilisiðnaðarsafnið – Blönduósi
Hólar í Hjaltadal
Íslenskar þjóðsögur
Jón Sigurðsson
Listi yfir minjasöfn
Ljósmyndasafn Reykjavíkur
Menning á Íslandi
Minjasafn Egils Ólafssonar – Hnjóti
Minjasafnið á Akureyri
Námshagnastofnun
Nonnahús – Akureyri
Safn Jóns Sigurðssonar – Hrafnseyri
Saltfisksetur Íslands – Grindavík
Sauðfjársetrið á Ströndum
Skálholt
Tækniminjasafn Austurlands – Seyðisfirði
Vesturfarasetrið – Hofsósi
Vísindavefurinn
Þingvellir
Þjóðmenningarhúsið
Þjóðminjasafn Íslands
Þjóðskjalasafn Íslands – skólavefur

FORELDRAMAT

Nafn barns _____ bekkur: _____

Fyrirmæli til nemenda eru alltaf að vanda vinnubrögðin, bæði við innihald og frágang. Því er aðeins hægt að fá hæstu einkunn ef verkefnið fullnægir þeim kröfum.

- Innihald textans þarf að vera í samfelldu og vel skiljanlegu máli og myndskreytingar í samræmi við efnið.
- Frágangur er metinn þannig að verkefnið í heild sé snyrtilegt.

Foreldrar beita sinni einstæðu þekkingu á barni sínu og getu þess til að meta hvort það sé að leggja sig fram og jafnvel að taka framförum. Það er að mörgu að hyggja við mat á verkefnum barna og við kjósum að gagnrýna í merkingunni að rýna til gagns.

Hægt er að fá einkunn á bilinu 1–3 fyrir hvert verkefni.

3	þarf að vera búíð að klára verkefnið og vinna það mjög vel
2	þarf að vera búíð að klára verkefnið
1	þarf að vera byrjað á verkefninu
	Ef ekkert er skráð merkir það að verkefnið hafi ekki verið unnið.

Verkefni	Einkunn	Athugasemdir	Vægi (Stig möguleg)
			3
			3
			3
			3
			3
			3
			3
			3
			3
			3

Hefur barnið sýnt námsefninu áhuga? _____

Hefur barnið rætt námsefnið heima eða spurt spurninga sem tengjast því? _____

Finnst þér heimanámið lítið/hæfilegt/mikið? _____

Eitthvað annað sem þú vilt koma á framfæri? _____

Stig samtals: _____ Stig möguleg = 30 Einkunn: _____

Undirskrift foreldris: _____ dags: _____